
KRIZSÁN ANDRÁS KIÁLLÍTÁSA

Bodonyi Csaba megnyitó beszéde

Elhangzott Révfülöpön 2003. június 21-én

KRIZSÁN ANDRÁS építész első önálló kiállítását szülőföldjén mutatja be. Azt hiszem, kissé elfogódott. 10 napja hasonló eseményen estem át magam is, ezért jól érzem a helyzet súlyát, az elfogódottság okát. Szülőföldön kiállítani, az nem egyszerű beavatás egy szellemi műhelybe, hanem az alkotó köszönete és elszámolása is.

Köszönet az indítáért a szülőknek, tanároknak, a szülőföld egészének. És elszámolás: építész lettem, aki a világhoz való viszonyát, személyiségét, hasznosságát, emberségét, magyarságát építészeti alkotásokkal fejezi ki; itt vannak eddig felépült munkáim, amelyekben – vegyétek észre – benne van indítatósságom, neveltetésem, a szülőföld iránti szeretetem és tiszteletem, s munkáimon keresztül igyekszem használni és olyan lenni, hogy a szülőföld is számon tartson engem.

Krizsán Andrásnak még két személyes oka lehet az elfogódottságra: az egyik, hogy abban a teremben van a kiállítása, ahová elemi iskolába járt, s ahol édesanyja is tanította; s a másik, hogy édesapja geológiai gyűjteményének a szomszédos helytörténeti múzeumban van állandó kiállítása, s az édesapja, Krizsán Pál geológus már örökre beírta nevét Révfülöp történetébe. Így e kiállítás egyben tisztelgés az ő emléke és teljesítménye előtt.

Ennyit a helyzet sajátos ünnepélyességéről, a gyökerekről és az alapozásról.

Nézzük, milyen pilléreket épített az alapokra az építész Krizsán András.

Első pillér: az egyetem után a mester és szellemi műhely megválasztása. Krizsán András az organikus iskolához tartozónak vallja magát. A műegyetemi öt év után elvégezte a Kós Károly Egyesülés hároméves vándoriskoláját, két évig dolgozik Makovecz Imre, majd Sáros László műtermében. Három hónapon át részt vesz a sevillai vilákiállítás magyar pavilonjának kivitelezésében. Most a Kör Építészeti Stúdió a munkahelye, melynek ügyvezetője is.

Krizsán András a modern organikus, helyhez kötődő, környezetbe illő építészet művelője. Nem epigon, önálló egyéniség.

Művei bizonyítják azt az alaptézist, hogy az organikus építészet nem stílus, hanem gondolkodás, magatartás, s a világhoz való sajátos viszony, s azt, hogy az organikus építészet a modern építészet egyik ága, mely születésében (1800-as évek vége) megelőzte a Bauhaus-iskolát, melyet sokan tévesen a modern építészeti mozgalom egyedüli képviselőjeként látnak és láttatnak.

Az organikus építészet – mely hangsúlyozom, nem stílus – a modern építészetnek az az ága, mely az embert, az ember biológiai, pszichológiai és kozmikus igényeit, a természettel való kapcsolatának megőrzését, a hely szellemét, s a konkrét társadalmi közeget, hagyományait, építészeti és egyéb sajátosságait helyezi középpontba. Mondhatnám magát az életet.

S hogy a különbségeket hangsúlyozzam: nem az élettől független, teoretikus gondolkodást, nem a sematikus lakókörnyezetet létrehozó technológiát, nem az eldobható építészetet teremtő profitot és pénzt, nem az internacionalista építészetet, nem a nemzetközi standardet, nem a globális átlagosodást, nem a misztikusra növekvő bürokráciát és jogszabályosítást, nem a legutolsó nyugati építészeti divathoz és annak szellemi viszonteladóihoz való tartozást, nem a képzőművészetre jellemző önmegvalósítást és az egyéniség mindenekfeletti hangsúlyozását, s nem a prekoncepciókkal szerkesztett szakmai folyóiratok által biztosított szakmai nyilvánosságot, hanem magának az életnek és az embernek a szolgálatát. A jó organikus építész, – mint Krizsán András is – tehetségét alázattal párosítja. Mindig felfedező, és nem kitaláló.

A hely szellemét – melyet Krizsán András is oly fontosnak tart – legszebben Fernando Gonzales Cortázar mexikói építész fogalmazta meg, aki (általam némileg továbbfejlesztve) a következőket mondja: Az épületnek, mint tárgyi-térbeli újszülöttnak van apja és anyja. Az apja az építész, az anyja pedig az a szűken vett hely, a telek, ahol az épület áll, illetve a tágabban vett hely: a település és az ország. Ebből a viszonyból – ha úgy tetszik szerelemből – fejlődik ki az az épület, amely csak ott

lehet, és sehol másutt. Tehát Cortazar véleménye szerint is csak a regionális építészet lehet magasrendű és a jó építész mindig regionálisan gondolkodik, mert a világ építészeti panorámáját csak úgy tudjuk szaporítani és gazdagítani, ha mindenki a saját regionális építészetét hozza létre, ahol szükség és lehetőség.

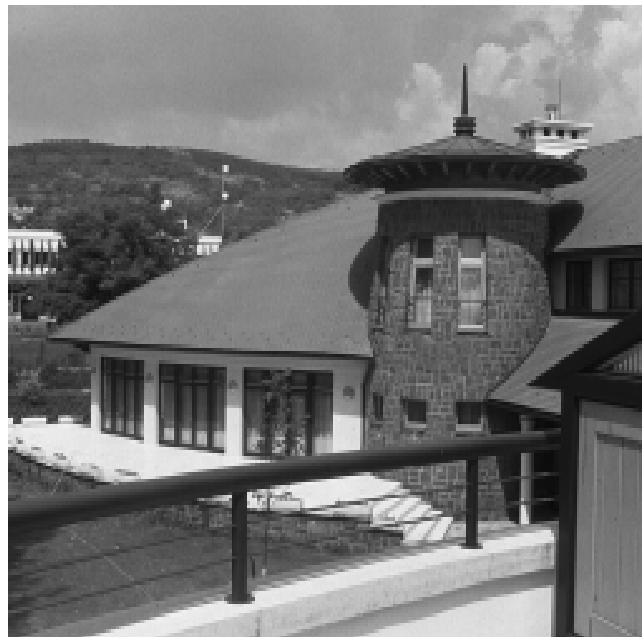
Krizsán András e szerint az értékrend szerint elkötelezett, jó és regionális szemléletű építész. Ezt bizonyítják révfülöpi munkái, épületeinek a hely szellemét követő tömegformálása, emberi léptéke, tájbaillő anyaghasználata. Ilyen a révfülöpi strand, ahol ezeket a sorokat is papírra vettem, melynél meghittebb, nemesebb, az általános bővítől függetlenebb strand aligha van a Balaton-parton. De a hely szellemét látom nehéz, kúpos kőtornyain, melyek a Kunkovács László fotóiról ismert magyar ősepményeket idézik, könnyed, széles karimájú fedésükkel pedig nehézségük ellenére kedvesek és barátságosak. Ezt a szellemet hordozza az Evangélikus Oktatási Központ, az építész egykori iskolájának rekonstrukciója és bővítése, az evangélikus templom tornya, és további iskolabővítései.

Tevékenysége jó példa a hely szelleméhez és az épített környezethez való alkalmazkodás kreatív változatára. A modern organikus építész törekvése nem az utánzás, az építészeti idézet vagy átvétel, hanem az, hogy a hely szellemét úgy öntse formába, hogy az a szellem helyévé legyen, ahol a hely és a kor szelleme szervesen kapcsolódnak össze. Vélhetőleg ez a szellem hatja át a Krizsán és munkatársai által készített révfülöpi részletes rendezési tervet is, amely így a legjobb kezekbe került.

A második pillér az evangélikus hitbéli kötődés. Ennek építészeti eredménye a már említett templom és oktatási központ. De ezen hitbéli érzékenységhez kötöm Krizsán András szakrális telítettségű ravatalozóit is. A végső búcsú Magyarországon 1945 és 1990 között felépült méltatlan tákolmányokba kényszerült, s kényszerül részben még ma is. A halottkultusz két követendő példája fűződik a nevéhez, melyek egy angol szakkönyvben is megjelentek, amelyben az ő épületein kívül csak Makovecz Imre ravatalozója képviseli Magyarországot.

Az evangélikus egyházban vállalt hivatalán keresztül az Országos Evangélikus Építészbizottság tagjaként szakmai ismereteivel az egyház egészét is segíti. E pillérhez kötődik bennem az a mély baráti, emberi és szakmai áldozatkészség, amellyel közös barátunk, Kund Ferenc építész mellett állt annak súlyos betegsége, majd halála idején.

A harmadik pillér a főépítész munka, amelyet 1994 óta lát el Pula községben. A főépítészség is misszió, alkalmas a régen

A szemközti oldalon: Révfülöp, strand; ezen az oldalon, fent: Révfülöp, Evangélikus Oktatási Központ; lent: Budapest, Liszt Ferenc Zeneiskola új épületszárnya; a szentendrei evangélikus templom modellje

a társadalom egészét átható, ma már alig észlelhető építészeti kultúra személyes képviselőjére, és újbóli felépítésére. Lehetőséget ad a tehetséges építésznek arra, hogy tudását, nézeteit település-szinten érvényesítse, s szellemével hason azokra az építészeti történésekre, melyekre személyesen mint tervezőnek fizikailag már nincs kapacitása. Ez is alkotó tevékenység, melynek eredményessége csak évtizedekben mérhető, s vélhetően meglátszik majd Pula építészeti, települési arculatán és identitásán.

Krizsán Andrásnak a fenti pillérek nyugvó munkássága máris jelentős, de a tetőzet még hátra van. Kívánom, hogy szülőföldje továbbra is számíton rá, mert alkotó ember legméltóbb jutalma a bizalom, s annak lehetősége, hogy használhasson. Németh László véleményét osztom: a jó munkát munkatérrel kell jutalmazni. Biztos vagyok benne, hogy Révfülöp Ki kicsoda listájában Krizsán András neve is szerepelni fog édesapjáé mellett. Ebben a tudatban nyitom meg a kiállítást, és kérem Önöket, nyissák meg önmagukat, szívüket és szemüket Krizsán András építész munkái előtt.

